

LA CATARSI DEL NOUCENTISME

Aquest hivern, el Consell Català de la Música ha tornat a programar concerts al Jardí dels Tarongers, acomplint així la voluntat del mecenes barceloní Josep Bartomeu.

JOAQUIM RABASEDA

L'any 1942, l'industrial Josep Bartomeu i Granell va comprar una casa a Pedralbes. Va encomanar-ne la reforma a Josep M. Martino, arquitecte municipal de Sitges i responsable del Passeig Marítim del mateix municipi (1918) i de la urbanització de la ciutat jardí de Terramar (1918-1933). Martino combregava amb els postulats de la doctrina noucentista. En aquest sentit, no només va realitzar una intervenció discreta, sense gesticulacions d'artista, sinó que també va reivindicar els valors mediterranis i els referents clàssics d'una arquitectura pretensament catalana. El Jardí dels Tarongers, anomenat igualment Casa

Bartomeu, és tot un manifest d'estil: coberta plana amb terrat, jardí ordenat per escales, terrasses i estàtues, alçats dominats per arcs de mig punt i balustrades, parets blanques puntuades ornamentalment per peces de terracota, selecció mediambiental i estètica de la vegetació, ús de l'aigua per a refrescar i omplir l'ambient de sons agradables. Bartomeu, que era enginyer, va sentir-se part implicada en el projecte. La seva contribució és evident en la decisió de deixar vistes les instal·lacions, com les canonades o els conductes de l'electricitat, i en la planificació de l'exterior, deguda al coneixement directe d'una bona colla de jardins de la Me-

diterrània, d'Egipte a Itàlia, de Grècia al Marroc. L'edifici és una joia de l'arquitectura noucentista, un mirador obert a la ciutat i el mar en què l'experiència física de la mirada es lliga profundament als conceptes i el pensament.

Entre l'hivern de 1948 i l'estiu de 1959, Bartomeu va organitzar diferents activitats musicals al Jardí dels Tarongers: concerts de cambra i de lied, actuacions de conjunts vocals i orquestrals, conferències sobre les obres interpretades, representacions d'òpera i de teatre amb música. Per exemple, el 7 de març de 1954 es va posar en escena l'òpera infantil *The*

Amaia Osés al piano, i Noemí Pasquina al violoncel, amb obres de Schumann i Debussy en un dels concerts de la Casa Bartomeu www.jardindelstarongers.org

Little Sweep de Benjamin Britten, el 23 de juny de 1955 *L'Orfeo* de Monteverdi, el 30 de juny de 1956 *Così fan tutte* de Mozart, el 27 d'octubre de 1957 *La Mérope* de Domènec Terradelles, estrenada originalment a Roma el 1741. Quan feia bon temps, les sessions tenien lloc a l'exterior, al Patí de l'Hermes i al Patí de l'Om. Els dies de fred, a dins, a la Sala de Música, la peça central que endreça les altres habitacions, decorada pel pintor sabadellenc Antoni Vila Arrufat. El nom dels espais, per tant, reforçava l'ideari noucentista de la residència privada. Així mateix ho feien les pintures de Vila Arrufat, amb un programa iconogràfic que encadenava l'Apol·lo Musageta, la davallada als inferns d'Orfeu, la pastoral d'unes sirenes i un pastor tocant l'aulos, amb la representació de Santa Cecília, l'Adoració del nen Jesús i uns àngels músics. L'element comú a totes les escenes, religioses i mitològiques, era la música, la gran passió de Bartomeu, a la qual va dedicar una atenció especial.

La programació del Jardí dels Tarongers es vertebrava amb eixos temàtics, com per exemple «La virtut de la música i el mite d'Orfeu». Hi havia unes línies d'interès definides que posaven de costat l'obra dels compositors moderns i les melodies medievals. De la mateixa manera que els mites clàssics convivia sense conflictes amb les imatges evangèliques, els repertoris musicals responien a una tria elaborada i reflexiva que fruïa en el diàleg entre allò antic i allò nou. El model històric de Bartomeu eren les corts de l'època de Bach, Haydn i Mozart, com la de l'elector Carles III Felip de Mannheim o la de Miklós József Esterházy. El model proper era Winnaretta Singer, la princesa de Pontignac, que havia protegit intèrprets i institucions musicals, i havia encarregat partitures a Erik Satie, Manuel de Falla, Igor Stravinsky, Darius Milhaud, Francis Poulenc i Kurt Weill, entre altres.

De manera diferent, però, el mecenes barceloní va preferir transformar casa seva en un espai públic al qual tothom hi era convidat, sense necessitat d'invitació personal o de pagar una entrada. Bartomeu era conscient de la funció social de la música, tant

en la promoció dels intèrprets i els compositors catalans, com a l'hora de facilitar l'accés gratuït als concerts i a les conferències. No és estrany, doncs, que en morir cedís l'edifici a la Generalitat de Catalunya amb la condició de donar continuïtat al seu projecte, compromís institucional que tot just ara, més de trenta anys després, ha començat a realitzar-se.

Van ser deu temporades que van funcionar en paral·lel a altres iniciatives que volien reactivar la tradició cultural d'abans de la guerra, com l'Orquestra Municipal de Barcelona (1944-1963), el Cercle Manuel de Falla (1947-1957) i el Club 49 (1949-1971). Els autors materials del Jardí dels Tarongers, el propietari, l'arquitecte i el pintor, eren companys de generació amb els músics que havien començat la carrera de compositor a la dècada de 1920, i que com ells, sense exiliar-se, havien patit el trasbals de la revolució i els primers anys del

En els anys en què Carles Riba publicava una nova traducció de *L'Odissea*, el Noucentisme havia esdevingut una catarsi, una purificació espiritual que reconfortava i ajudava a superar les hores grises de la vida laboral i la burocràcia del règim.

franquisme: Eduard Toldrà, Manuel Blancafort, Ricard Lamote de Grignon i Josep M. Rueda. Noucentistes de soca-arrel, voltaven els cinquanta anys i es trobaven en la plenitud de la maduresa. Per això el millor emblema musical del Jardí dels Tarongers és el *Quartet de Pedralbes* que Blancafort va dedicar a Josep Bartomeu, estrenat la tarda del 18 de novembre de 1950

a la Sala de Música, la cambra «on des d'ara podrem escoltar, pensar, esperar», segons escrivia el mateix Bartomeu (*Les pintures de la Sala de Música*, Seix Barral 1949). L'estructura clàssica dels quatre moviments i els processos compositius emprats per l'autor professaven el gust per l'obra ben feta, per la fruita madura de traç segur i entès, estudiada tècnicament amb detall, amarga als transcendentalismes banals i a les provocacions avantguardistes. El quartet de corda, les pintures i el projecte arquitectònic desenvolupaven per vies diverses una sola ideologia artística. Fins al punt de produir el miratge de l'anomenat esperit d'una època.

Algunes vegades s'ha defensat que el Noucentisme va entrar en crisi amb la Dictadura de Primo de Rivera i que va allargar-se fins a finals de la dècada de 1950 únicament com un epíleg. Després de la Guerra Civil, part dels ideals que havien animat els joves de la Mancomunitat continuaven essent vigents, més enllà de ser un record agradable de la joventut. En els anys en què Carles Riba publicava a Barcelona una nova traducció de *L'Odissea*, el Noucentisme havia esdevingut una catarsi, una purificació espiritual que reconfortava i ajudava a superar les hores grises de la vida laboral i la burocràcia del règim. Mentre les esperances antigues semblaven haver-se esfondrat, el culte a la tradició i als avantpassats, fonamentat pel convenciment experimentat que se sent als cinquanta anys, havia esdevingut un motor de serenitat: «aquest bagatge no em pesa pas a l'esquena com el piano i l'ase mort del film d'en Buñuel i en Dalí, sinó que m'arma de confiança per avançar», afirmava de manera clara Josep Bartomeu al llibre de 1953 amb què explicava i justificava la construcció del Jardí dels Tarongers. Cap rastre de decrepitud, de pati tancat, d'academicisme anodí. Més aviat, un petit paradís a 350 metres del monestir de Pedralbes.

Gràcies a l'empenta del Consell Català de la Música, avui s'hi torna a escoltar música de manera lliure, sense haver ni tan sols de fer una reserva prèvia. La primavera ha tornat a l'ombra dels tarongers. ■